

ROMANO TONDATS BETOOG VAN NADERBIJ BEKEKEN

door René Vermeir

De welwillende lezer zal me toestaan dat ik mijn repliek op het antwoord van dhr. Tondat begin met een deemoedig excuus. Ik ben het helemaal met hem eens en beken dan ook schuld: het was ongepast om, zoals hij dat streng en terechtwijzend opmerkt, "in een herdenkingsjaar waarin nogal wat kommer en kwel over 's Keizers gewelddadige onderdrukking van de mensenrechten, de vrijheid van godsdienst (...) de bovenhand voerden", de draak te steken - en dan nog wel in een ernstige publicatie als de *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent* - met een aantal aspecten van het Keizer Karel-jaar 2000. Ook al betreft het feiten van bijna een half millenium geleden, met gevoelige aangelegenheden als deze mag inderdaad niet de spot worden gedreven, en daarom wil ik dhr. Tondat verzekeren dat ik bij het volgende eeuwfeest van Karels geboorte, dit onfatsoenlijk en politiek incorrect gescherts niet zal herhalen.

Met andere van dhr. Tondat's opwerpingen ben ik het evenwel minder eens. Hoezo, Eeklo *niet* maandenlang in beweging rond Karel V en de vraag waar hij dan wel zou geboren zijn? In Brasserie 't Voutje - voor de gelegenheid omgedoopt tot "Brasserie van Karel'tje de Keizer" - (Markt 26, 9900 Eeklo - beslist een bezoek waard) weten ze er alles van. Overigens ook in het Eeklose stadhuis, waarvan de Raadszaal een tijdlang verfraaid werd met de humoristische (het weze de kunstenaar vergeven) keizer Karel-schilderijen van de hand van Patrick Ysebaert. Misschien zijn enkele ludieke initiatieven wel degelijk aan de aandacht van dhr. Tondat ontsnapt? Het nieuws dat de keizer misschien Eeklonaar was van geboorte, en dat dit aanleiding gaf tot feestgedruis in Eeklo, haalde zelfs het VRT-televisiejournaal in *prime time*.

Ook ben ik het niet helemaal eens met het feit dat dhr. Tondat mij opmerkelijke zinswendingen toeschrijft. Plots heet het, bijvoorbeeld, dat ik het woord "vervalsen" zou hebben gebruikt. De door Romano Tondat voorgelegde bronnen die zouden aantonen dat Karel V wel degelijk in Eeklo geboren was, waren volgens René Vermeir "zoniet vervalst, dan toch enkel en alleen te wijten aan fouten van een onoplettende tijdgenoot-kopiiist". Verkeerdelijk gekopieerd, zeer zeker, maar vervalst? Foei, mijnheer Tondat, mij onbehoorlijke woorden als deze in de mond leggen. Ik zou zelfs durven poneren dat dit een niet zo listige advocatentruuk is om de tegenstrever in een kwalijk daglicht te stellen!

Maar goed, laat ons nu even terugkeren naar de vraag die de gemoederen zozeer beroerde: waar werd aartshertog Karel geboren? Volkomen terecht stelt

RENE VERMEIR

dhr. Tondat hierbij “dat we terug moeten naar de bronnen”. Helaas is wat hij onder “de bronnen” verstaat, eerder beperkt, met name enkel en alleen het exemplaar van de Eeklose stadsrekening voor de periode 18 februari 1500 - 30 maart 1501 (n.s.), bestemd voor de controlerende commissarissen van de Rekenkamer van Rijsel, te vinden in het bestand *Rekenkamers* van het Brusselse Algemeen Rijksarchief (nr. 34.430). Ander bronnenmateriaal werd door dhr. Tondat makkelijkheidshalve gediskwalificeerd - waarover verder meer. Volgt dan een herhaling van het ondertussen welbekend verhaal zoals dhr. Tondat dit eerder publiceerde in de brochure *Keizer Karel geboren te Eeklo* (Eeklo, 2000): blijkens de geciteerde stadsrekening werden reeds op 20 februari 1500 uitgaven gedaan in verband met Karels geboorte (één datering op f. 21), en ook op 22 februari 1500 was dit het geval (één datering op f. 10). Deze twee dateringen geven, volgens dhr. Tondat, dus ontegensprekenlijk aan dat Karel niet op 24 februari 1500 te Gent, maar eerder op de maand in Eeklo geboren werd. En op basis van beide attestaties, construeert hij vervolgens een onwaarschijnlijk verhaal dat bol staat van de wildste veronderstellingen en van termen zoals “waarschijnlijk”, “allicht”, “vermoedelijk”, “mogelijks”, enz. Een verhaal dat moet duidelijk maken hoe Karel vóór zijn officiële Gentse geboortedatum het levenslicht zag in Eeklo, wat echter om allerlei staatsbelangrijke overwegingen niet bekend mocht worden. En dus moest iedereen die van de gebeurtenis op de hoogte was de mond houden. Een zestiende-eeuwse samenzwering om het Hoger Belang te dienen. Ziedaar dhr. Tondat’s spectaculaire stelling.

Blijkens de tekst die hij in deze aflevering publiceert, blijft dhr. Tondat bij zijn verhaal. Voor wat de geboorteperikelen betreft in de periode 8 januari 1500 - 24 februari 1500, is het volgens hem nog steeds allemaal “een witte vlek”. Niets is daaromtrent bekend, tenzij natuurlijk wat de Eeklose stadsrekeningen ons daarover melden en op basis waarvan besloten dient te worden dat Karel in Eeklo werd geboren. Enigszins verbazingwekkend, want dhr. Tondat gaat blijkbaar, en zonder verpinken, voorbij aan de bronverwijzingen die ik in de bijdrage “Grote kanonnen en kleine Karels: city-marketing, gemeenteraadsverkiezingen en geschiedenis” (*Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent* - nieuwe reeks deel LIV) op onder meer p. 13 heb gepresenteerd, en die toch wel bijzonder duidelijk aangeven dat Gent op 22 en 23 februari 1500 volop schikkingen trof om de nakende geboorte binnen de stad te vieren. Maar ja, die bijkomende gegevens passen niet in zijn kraam en worden *pour les besoins de la cause* dus gauw even vergeten.

Het is uiteraard niet de bedoeling in deze repliek alles te hernemen wat ik in “Grote kanonnen” heb neergeschreven. Alleen wil ik nogmaals benadrukken dat het volstrekt onverantwoord is om aan één bron een heel verhaal op te hangen. Temeer daar deze bron een - weliswaar eigentijdse - kopie van een kopie is. Dhr. Tondat betwist dat, maar tegelijk - o ironie - bevestigt hij het. Want hij

ROMANO TONDATS BETOOG VAN NADERIJ BEKEKEN

schrijft nu zelf dat “bewijsstukken van uitgaven en inkomsten niet in een ‘register’ werden ingeschreven”. Sommige losse bewijsstukken werden, nog steeds volgens dhr. Tondat, “pas dagen, zelfs weken later ingediend”. Heel juist. En deze losse stukken werden naderhand, bij het afsluiten van het boekjaar, rubrieksgewijs in een register opgetekend. Het resultaat van deze optekening, is een eerste versie van de stadsrekening, het klad-exemplaar. En op basis van dit klad-exemplaar werd ten behoeve van de Rekenkamer van Rijsel een net-exemplaar gemaakt, dat door de Eeklose stadspensionaris werd ondertekend. En het is dit net-exemplaar dat door de vorstelijke commissarissen werd gecontroleerd. Ik citeer andermaal dhr. Tondat: “Van die twee exemplaren was er één bestemd voor de stad en één voor de Rekenkamer van Rijsel. Voor jaren waarvan beide bewaard zijn kunnen we vaststellen dat het exemplaar voor de stad slordiger was, doorhalingen bevat, blijkbaar rap in orde was gebracht tegen de komst van de controlerende commissarissen, maar niet door deze commissarissen ondertekend werd.” De bron waarop dhr. Tondat zich baseert, is - en hij heeft dat herhaaldelijk benadrukt - het exemplaar van de stadsrekening bestemd voor de Rekenkamer, het net-exemplaar. Een kopie van het klad-exemplaar, met alle risico's op kleine kopieerfouten vandien. Er zijn talloze voorbeelden bekend van kopiïstenfouten, zeker wanneer het gaat over omvangrijke boekhoudkundige documenten met tientallen, zometert honderden cijfers en data. En waarbij tijdens de controle steeds de meeste aandacht uitging naar de geldbedragen, de ponden, schellingen en denieren, want de rekening moest kloppen.

Mijn hypothese is dus inderdaad dat er een fout is geslopen in de datering, een fout die wellicht te situeren valt in het vervaardigingsproces van het net-exemplaar van de stadsrekening. Of misschien heeft de indiener van de onkostennota een dateringsfout gemaakt bij het opstellen van zijn staat van onkosten gedaan in het kader van de festiviteiten rond de geboorte van een troonsopvolger - festiviteiten die in heel de Habsburgse Nederlanden, en in het graafschap Vlaanderen in het bijzonder, werden gevierd. Ook dat is een plausible uitleg. En waarom is dit een plausible uitleg? Omdat tegenover deze redelijke hypothese, een veelheid van andere bronnen staat die aantonen dat aartshertog Karel in het Gentse Prinsenhof werd geboren. En dus niet in Eeklo, noch in Kortrijk, noch in Brugge, noch in Damme, noch in Aalst of waar dan ook. En naast deze bronnen - die dhr. Tondat maar niet onder ogen wenst te nemen omdat ze zijn bizar verhaal naar het rijk der fabelen verwijzen - is er ook de evidente historische realiteit. Vorstinnen die op het punt stonden een kind te baren - en zeker wanneer de boreling, indien van het mannelijk geslacht, de erfopvolger zou zijn - gingen kort voor de geboorte nu eenmaal niet de winterse (noch de zomerse) wegen op, niet met veel publiek vertoon, en ook niet in het geniep, zoals dhr. Tondat dit suggereert.

En wat stelt dhr. Tondat hiertegenover? Een cascade van cirkelredeneringen en ongefundeerde hypothesen, de ene al ongeloofwaardiger dan de andere. De

hofrekeningen van Filips de Schone en Johanna van Castilië ontbreken voor de betrokken periode? Dhr. Tondat vindt dat “een opmerkelijke lacune”. Terwijl eenieder die ook maar een beetje vertrouwd is met archivalia betreffende het hofleven in de Bourgondisch-Habsburgse Nederlanden, weet dat er evenveel bescheiden ontbreken als er bewaard zijn. Dat “het itinerarium van prins Karel, de latere Karel V, slechts enige tijd na zijn geboorte aanvat” vindt dhr. Tondat evenzeer vreemd. Het is eerder het tegendeel dat mij zou verbazen. En dan de klap op de vuurpijl: de zestiende-eeuwse variant van de *omertà*. De ca. 2.500 Eeklonars die volgens dhr. Tondat rond 20 februari 1500 uitgebreid de Eeklose geboorte van aartshertog Karel zouden hebben gevierd, de tientallen hovelingen aangevuld met evenveel soldaten die Johanna van Castilië op al haar verplaatsingen volgden, de stadswachten aan de Gentse poorten, de eventuele getuigen langsheen het traject Gent-Eeklo, de hofhouding van Filips de Schone, het personeel van het Prinsenhof ..., allen hadden ze Johanna van Castilië uit Gent zien vertrekken en enkele dagen later “in alle discretie” (sic, op p. 12 van de vermelde brochure) naar Gent zien terugkeren, allen waren ze ervan op de hoogte dat de geboorte niet in het Prinsenhof maar wel in Eeklo had plaatsgevonden, maar toch hebben ze zich netjes gehouden aan de afspraak hier niets over te zeggen. Doordrenkt van *la raison d'état*, hebben pakweg 3.000 tijdgenoten *le secret de l'empereur* niet onthuld. Niet onmiddellijk na de geboorte, en ook vele jaren later niet. Voor de *believers* stelt deze joekel van een veronderstelling geenszins een probleem. Ik citeer dhr. Tondat: “Laten we het ernstig houden: waarom zou men kunnen uitsluiten dat voor het goede doel van hoger hand bevel werd gegeven om de mondjes dicht te houden?” Tja, laten we het inderdaad ernstig houden.

Dhr. Tondat leest me in zijn laatste paragraaf andermaal de levieten. Hij verwijt me dat ik “als man van de wetenschap” niet zou hebben opgeroepen voor verder bronnenonderzoek. Dat was reeds de conclusie van de door het stadsbestuur van Eeklo georganizeerde “Academische Zitting omtrent geboorteplaats en -datum van Keizer Karel” (8 juli 2000). Zoals blijkt uit het artikel dat ik achteraf publiceerde in aflevering LIV van de *Handelingen*, heb ik met het oog op het verder onderbouwen van mijn stellingen, wel degelijk bijkomend literatuur- en archiefonderzoek verricht, maar dit is dhr. Tondat helaas ontgaan. En zelf heeft hij in alle geval niets ondernomen om nieuwe bronnen boven te spitten. En natuurlijk, wie zoals dhr. Tondat in zijn onderzoek uitermate selectief te werk gaat, belangrijke gegevens zelfs niet wil zien, en daarenboven onder geen beding wil afstand nemen van het eigen gelijk, ook al blijkt dat op drijfzand gebouwd, is gedoemd om in kringetjes te blijven rondolen. Dhr. Tondat dicht mij een overdaad aan verblindend Gents patriotisme toe. Het zal hem misschien verbazen, maar ik ben een geboren en getogen Dendermondenaar. Al wil het feit dat ik stam uit de roemruchte Ros Beiaardstad, daarom niet beduiden dat ik mordicus wens aanvaard te zien dat het arme paard wel degelijk in de Dendermonding aan zijn eind is gekomen.